

27. Ukraińcy w Sejmie II Rzeczypospolitej, http://pl.wikipedia.org/wiki/Ukrai%C5%84cy_w_Sejmie_II_Rzeczypospolitej, data pobrania (data XII 2011).
28. Ustawa z dnia 4 lutego 1921 roku o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanym w Rydze dnia 12 października 1920 r. // Dziennik Ustaw (dalej Dz. U.) – 1921.– nr 16. – poz. 93.
29. Wieś Budki Snowidowickie [w:] http://wolyn.ovh.org/opisy/budki_snowidowickie-09.html, data pobrania (5 X 2011).
30. Wojewodowie wołyńscy, http://pl.wikipedia.org/wiki/Wojewodowie_wo%C5%82y%C5%84scy, data pobrania (10 XII 2011).
31. Wołanie z Wołynia. – 2009. – nr 5.
32. Woźniczko M., Historia celnictwa polskiego / M. Woźniczko // [w:] Wiadomości Celne. – 2009. – № 1–2.

Статтю подано до редколегії
17.07.2012 р.

УДК 502: 32 (061.1 ЄС)

Н. І. Романюк – кандидат географічних наук, доцент кафедри країнознавства і міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Н. М. Корнійчук – магістр Волинського національного університету імені Лесі Українки

Нормативно-правова база формування екологічної політики Європейського Союзу

*Роботу виконано на кафедрі країнознавства
та міжнародних відносин ВНУ ім. Лесі Українки*

Проаналізовано еволюцію політики Європейського Союзу у сфері екологічної безпеки та розвитку європейського права навколишнього середовища. Досліджено нормативно-правову базу формування екологічної політики ЄС, зокрема аналізуються установчі документи ЄС, програми дій із навколишнього середовища та Директиви Співтовариства щодо захисту навколишнього середовища. Визначено й охарактеризовано основні напрями екологічної політики Європейського Союзу, законодавчу базу щодо їх реалізації. Аналізується участь ЄС у міжнародному процесі боротьби зі зміною клімату, переважно в рамках Кіотського протоколу.

Ключові слова: екологічна безпека, екологічна політика, Програма дій із навколишнього середовища, Кіотський протокол, викиди еквівалента CO₂.

Романюк Н. І., Корнійчук Н. М. Нормативно-правовая база формирования экологической политики Европейского Союза. Проанализирована эволюция политики Европейского Союза в сфере экологической безопасности и развитие европейского права окружающей среды. Исследована нормативно-правовая база формирования экологической политики ЕС, в частности анализируются учредительные документы ЕС, программы действий по окружающей среде и Директивы Сообщества по защите окружающей среды. Определены и охарактеризованы основные направления экологической политики Европейского Союза законодательная база по их реализации. Анализируется участие ЕС в международном процессе борьбы с изменением климата, главным образом в рамках Киотского протокола.

Ключевые слова: экологическая безопасность, экологическая политика, Программа действий по окружающей среде, Киотский протокол, выбросы эквивалента CO₂.

Romanyuk N. I., Korniiichuk N. M. Regulatory and Legal Framework for Environmental Policy of the European Union. The evolution of environmental policy of the European Union and European Environmental law development is analyzed. Regulatory and legal framework of formation of the EU environmental policy is examined,

including analysis of the EU founding documents, Environmental Action Plans and the Community Directives on the protection of the environment. Main directions of the EU ecological policy and its legislative basis are determined and described in the article. In addition, analysis of the EU participation in international climate change process, mainly within the frameworks of Kyoto Protocol, is mentioned.

Key words: ecological safety, ecological policy, Environmental Action Plan, Kioto protocol, CO₂ equivalent emission.

Постановка наукової проблеми та її значення. Екологічні фактори безпеки є важливими політичними питаннями, оскільки глобальна проблема охорони навколишнього середовища набуває все більшого значення. Країни світу виявляються протистояти неспроможними самостійно більшості загроз екологічній безпеці. Починаючи із 1970-х рр., світове співтовариство намагається за допомогою різних інтеграційних механізмів досягти розв'язання тих чи інших проблем в екологічній сфері. Одним із таких інтеграційних об'єднань, яке надає важливого значення забезпеченню екологічної безпеки через формування спільної екологічної політики, є Європейський Союз

Аналіз станних досліджень із проблеми показує, що політичні проблеми глобальної екологічної безпеки широко вивчають багато науковців. Зокрема, М. М. Микісвич, Н. І. Андрусевич, Т. О. Будякова, О. В. Дзяд, О. М. Рудік досліджували розвиток права ЄС щодо навколишнього середовища. Основні положення європейської екологічної політики знайшли своє відображення в Програмах дій із навколишнього середовища, а також в установчих договорах Європейського Співтовариства.

Мета цієї статті – дослідження та аналіз нормативно-правової бази формування й реалізації екологічної політики Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. В останні десятиріччя екологічні проблеми набувають усе більшого значення. До основних загроз екологічній безпеці належать проблема виснаження природних ресурсів, забруднення атмосфери, серед яких найбільш гострою є проблема «парникового ефекту», забруднення гідросфери, деградація земель та ін. На початку ХХІ ст., окрім звичних загроз природного й антропогенного походження, виникли й нові, нетрадиційні загрози, що можуть стати серйозною проблемою для національної безпеки країн світу. До них дослідники відносять загрози космічного, ракетно-космічного походження, нові екологічні захворювання тощо. Тому екологічна політика набуває все більшого значення, а екологічній безпеці відводиться особливе місце в системі національної безпеки.

На сучасному етапі Європейський Союз здійснює активну політику у сфері охорони навколишнього середовища. Співтовариством створена нормативно-правова база для регулювання й координації екологічної діяльності держав – членів ЄС, що включає як установчі договори ЄС, так і безпосередньо Директиви та Програми дій із навколишнього середовища. У цих документах розроблено й упроваджено нові підходи до захисту й покращення якості довкілля.

Однак спочатку «навколишнє середовище» не було виділене Римським договором 1957 р. як сфера загальноєвропейської інтеграції. Водночас питання екології визначали межі правового регулювання щодо створення загального ринку країн ЄС. Ст. 36 цього документа давала змогу державам-членам вводити обмеження на імпорт, експорт, транзит у товарному обороті, виходячи з міркувань екологічної безпеки [13].

Законодавча основа природоохоронної політики була значно розширена Єдиним європейським актом (ЄЄА) 1987 р., який уключив до Римського договору новий розділ щодо охорони навколишнього середовища. Ст. 130 г установлювала основні цілі Співтовариства в розв'язанні проблем довкілля, визначала головні принципи діяльності та конкретні чинники, які мали бути враховані при підготовці ініціатив щодо захисту довкілля. У ЄЄА зазначено, що політика Співтовариства у сфері навколишнього середовища має на меті збереження, охорону й покращення стану довкілля; захист здоров'я людей; раціональне використання природних ресурсів. Діяльність Співтовариства щодо довкілля ґрунтується на принципах превентивних дій, відшкодування шкоди, завданої навколишньому середовищу, здебільшого через усунення його джерел, та оплати збитку тими, хто його заподіяв. В Акті також зазначено, що завдання захисту довкілля є складовою частиною інших напрямів політики Співтовариства [6].

Маастрихтський договір про Європейський Союз (1992 р.) закріпив природоохоронні цілі організації: сприяти на міжнародному рівні заходам, що належать до регіональних та світових проблем навколишнього середовища. Додатками до Маастрихтського договору стали три декларації, що стосуються екологічної проблематики: Директива про шкідливі викиди, Директива про вплив заходів ЄС на охорону навколишнього середовища та Директива про захист тварин [2].

Амстердамський договір 1997 р., який вніс чергові зміни до змісту установчого договору Співтовариства, закріпив принцип екологічної орієнтованості діяльності ЄС. Він передбачає інтеграцію цілей і принципів екологічної політики ЄС у здійсненні інших політик Співтовариства (сільське господарство, транспорт, спільний ринок, регіональна політика та ін.). Цей договір підтвердив прихильність до принципів «сталого розвитку», включаючи питання охорони навколишнього середовища. Крім того, екологічна інтеграція стала обов'язковою для всіх членів і кандидатів на вступ до ЄС.

Підписання Амстердамського договору істотно спростило процес прийняття рішень щодо політики у сфері захисту навколишнього середовища, оскільки більшість із них стала прийматися кваліфікованою більшістю або за допомогою процедури прийняття спільних рішень. Винятки зроблено лише для окремих питань, що мають особливе значення: планування у сфері землекористування, фіскальні заходи, енергетика та водні ресурси [14].

На відміну від Амстердамського договору, Ніщкий договір 2000 р., метою якого було проведення інституціональної реформи в ЄС, не передбачав значних змін у сфері охорони й захисту навколишнього середовища [8].

Подальший розвиток екологічна політика ЄС отримала в Лісабонському договорі 2007 р. Так, ст. 191 Договору визначає основні цілі екологічної політики ЄС, серед яких – збереження, захист та покращення якості довкілля; захист здоров'я людей; виважене й раціональне використання природних ресурсів; розв'язання регіональних та всесвітніх проблем довкілля, а також боротьба зі зміною клімату. Крім того, у документі зазначається, що політика ЄС щодо довкілля ґрунтується на принципах перестороги, необхідності вживання запобіжних заходів, необхідності виправлення екологічної шкоди, насамперед у її виток, а також на принципі «забруднювач має платити» [15].

Спираючись на положення Амстердамського договору, практична діяльність Співтовариства у сфері охорони навколишнього середовища будується на основі спеціальної середньострокової програми дій щодо навколишнього середовища. Програма дій визначає пріоритетні заходи у сфері екології на найближчу перспективу, установлює конкретні цілі й завдання. За весь час проведення ЄС екологічної політики прийнято шість таких програм (табл. 1).

У структурі органів Європейського Союзу в 1990 р. створено спеціальну екологічну установу – Європейське агентство з навколишнього середовища. Агентство надає Комісії й органам влади держав-членів технічну, наукову та економічну інформацію, потрібну для розроблення й реалізації заходів і прийняття законодавства щодо захисту довкілля.

Агентство діє як європейська мережа для моніторингу й отримання інформації про стан навколишнього середовища. Основними функціями Агентства є такі: реєстрація, збирання, оцінювання та передача даних щодо стану навколишнього середовища; забезпечення ЄС і держав-членів об'єктивною інформацією, яка потрібна їм для вироблення та імплементації ефективної екологічної політики; допомога в моніторингу заходів із захисту навколишнього середовища; сприяння розвитку й застосуванню методики прогнозування у сфері захисту навколишнього середовища; гарантування широкого розповсюдження достовірної екологічної інформації.

Основними сферами роботи Агентства є якість води й повітря, стан ґрунтів, фауни та флори, використання земель і природних ресурсів, управління відходами, емісія шумів, хімічні речовини, захист прибережних територій і морського середовища [5].

Загалом політика ЄС у сфері захисту навколишнього середовища охоплює такі напрями: заходи для подолання забруднення повітря та води, боротьба із шумом, хімічні речовини й промислові відходи, захист флори та фауни, утилізація відходів.

Заходи для подолання забруднення повітря й зміни клімату включають розробку граничних або цільових показників якості повітря, комплексних стратегій боротьби із наслідками трансграничного забруднення, визначення ефективних методів зниження забруднення на цільових територіях, а також упровадження спеціальних заходів для обмеження викидів і підвищення стандартів виробництва.

Програми дій ЄС у сфері навколишнього середовища*

Програма	Термін дії	Основні положення
Перша програма дій із навколишнього середовища	1973–1976 рр.	Програма визначила основні цілі й принципи екологічної політики Європейських Співтовариств. Програма зосередила увагу на зменшенні та запобіганні забрудненню, покращенні стану навколишнього середовища й умов життя.
Друга програма дій Європейських Співтовариств «Продовження та імплементація політики Європейського Співтовариства й програма дій із навколишнього середовища»	1977–1980 рр.	Програма визначила загальні дії для захисту й покращення навколишнього середовища, що містять оцінку впливу на навколишнє середовище, урахування економічних аспектів, реалізацію дослідницьких проектів щодо захисту навколишнього середовища, дії Співтовариства на міжнародному рівні, співпрацю з країнами, що розвиваються, з екологічних питань.
Третя програма дій Європейського Співтовариства «Продовження та імплементація політики Європейського Співтовариства й програма дій із навколишнього середовища»	1981–1986 рр.	Програма містила низку принципово нових положень, що стосувалися чотирьох аспектів екологічної політики Співтовариства: необхідність подальшої інтеграції екологічної політики в інші секторні політики Співтовариства; необхідність посилення превентивних аспектів екологічної політики; виділення низки галузей, дії в яких були визнані пріоритетними для покращення навколишнього середовища; формулювання низки положень, які Європейська комісія повинна розглядати як базові під час підготовки своїх пропозицій.
Четверта програма дій із навколишнього середовища	1987–1992 рр.	Програма приділяє більше уваги пошуку нових можливостей для інтеграції екологічної політики в інші політики Співтовариства, звертаючи особливу увагу на такі сфери діяльності: розробка екологічних стандартів; ефективне й комплексне застосування чинного законодавства Співтовариства; управління всіма видами впливу на навколишнє середовище; забезпечення ширшого доступу громадськості до інформації та поширення екологічної інформації, а також розвиток екологічної освіти; створення нових робочих місць; охорона особливих природних та урбанізованих територій.
П'ята програма дій «До сталого розвитку»	1993–2000 рр.	Особливу увагу в П'ятій програмі приділено таким основним напрямкам діяльності: стале управління природними ресурсами; комплексний контроль за забрудненням і попередження утворення відходів; зменшення споживання невідновних джерел енергії; використання ефективніших та екологічно чистіших видів транспорту; покращення якості навколишнього середовища в міських зонах; покращення громадського здоров'я й безпеки. У програмі підкреслювалася важлива роль неурядових організацій і значення екологічної освіти.
Шоста програма дій із навколишнього середовища «Довкілля-2010: наше майбутнє – наш вибір»	2002–2012 рр.	Програма виокремлює п'ять пріоритетних напрямів дій: покращення виконання чинного законодавства; інтеграція екологічних чинників у інші види політики; тісніша співпраця з підприємницькими структурами; надання ширших повноважень громадськості та допомога їм у зміні ставлення до довкілля; урахування екологічних аспектів під час планування землекористування й ухвалення управлінських рішень. Програма також визначає основні завдання організації у сфері міжнародного співробітництва з проблем екології. Програмою передбачено розробку та прийняття семи тематичних стратегій, що стосуються забруднення повітря, захисту морського середовища, сталого використання ресурсів, запобігання утворенню відходів і їх утилізації, сталого використання пестицидів, захисту міського навколишнього середовища.

* Складено автором за: [1, 5, 10].

Основу законодавства у сфері якості повітря становлять Директиви й рішення Ради ЄС. Ці інструменти можна умовно поділити на три групи:

1) *стандарти якості повітря* (Рамкова директива 96/62/ЄС, яка встановлює базові принципи загальної стратегії визначення та цільові показники якості повітря задля уникнення, запобігання або зменшення шкідливого впливу на організм людини й навколишнє середовище, а також базові принципи оцінки якості повітря в країнах – членах ЄС, інформування громадськості щодо небезпечних граничних показників і покращення якості повітря; Директива 2001/81/ЄС, що встановлює національні квоти на викиди забруднювачів, які призводять до підкислення вод, а також шкідливих для озонового шару; Директива 96/61/ЄС, що спрямована на запобігання й мінімізацію викидів у повітря, воду й ґрунт, а також викидів – відходів сільськогосподарської та промислової діяльності в країнах ЄС);

2) *вимоги до контролю якості продукції та обробки матеріалів* (Директива 99/13/ЄС щодо викидів легких органічних сполук у разі використання органічних розчинників; Директива 98/70/ЄС щодо якості бензину й дизельного палива; Директива 94/63/ЄС щодо викидів унаслідок зберігання й реалізації бензину та моторного палива; Директива 99/94/ЄС щодо палива та викидів вуглекислого газу новітніми пасажирськими транспортними засобами; Директива 70/220/ЄС щодо узгодження законодавства країн – членів ЄС – у сфері заходів із протидії забрудненню повітря викидами транспортних засобів та ін.);

3) *моніторинг й обмін інформацією* (Рішення 93/389/ЄС щодо моніторингу викидів вуглекислого газу та інших парникових газів; Рішення 86/277/ЄС щодо Протоколу про довгострокове фінансування ЕМЕР) [7].

Заходи для подолання забруднення води. Проблема очищення води має найвищий пріоритет у політиці ЄС щодо охорони довкілля, оскільки політика в цьому напрямі є найбільш розробленою. Вона поділяється переважно на два напрями: по-перше, устанавлення стандартів якості європейських вод (Директиви щодо питної й поверхневої води, води для купання, прісної води для рибальства та води для розведення молюсків, Директива щодо якості питної води); по-друге, контроль за скиданням відходів у водне середовище (Директива 76/464/ЄС, що містить списки речовин, які є шкідливими для водного середовища через їхню токсичність, стійкість і біонагромадження тощо).

Хімічне забруднення та промислові ризики регулюють переважно дві рамкові директиви: Директива 67/548/ЄС щодо класифікації, планування й маркування та Директива 76/769/ЄС щодо використання й маркетингу шкідливих речовин.

Утилізація відходів. Політика ЄС щодо відходів визначається заявою Комісії від 1989 р., де йдеться про п'ять Програм дій: превентивні заходи щодо відходів; повторне використання або повернення в обіг, збирання та транспортування, знешкодження й знезараження. Законодавча база у сфері регулювання управління відходами включає такі Директиви: Директива 75/439/ЄС щодо зниження відходів нафтопродуктів; Директива 78/176/ЄС щодо промислових відходів діоксиду титану; Директива 94/62/ЄС щодо пакувальних матеріалів і відходів пакування; Директива 86/278/ЄС щодо захисту навколишнього середовища, зокрема ґрунтів, від осадів стічних вод від сільськогосподарської діяльності та ін. [4].

Заходи для подолання шумового забруднення. На сучасному етапі не існує загального законодавства ЄС щодо боротьби із шумами. Комісія сконцентрувала свою увагу на директивах з узгодження методики вимірювання рівня шуму й визначенні максимального шумового порогу для конкретних видів транспорту та виробництва. Наприклад, Директива 1970 р. «Про зближення законів країн – членів ЄС стосовно прийнятного звукового рівня та системи вихлопів газів автомашинами» встановила допустимі звукові норми для різних категорій автомашин; директиви 1979 і 1982 рр. спрямовані на обмеження рівня шуму літаків, а Директива 1992 р. – на поступове виведення з експлуатації найбільш шумних літаків.

Захист флори й фауни. Ця політика ґрунтується на чотирьох принципах: захист біорізноманіття у всіх країнах ЄС забезпеченням того, щоб окремі ареали та види флори й фауни підтримувати відповідно до статусу «сприятливого збереження»; захист рідкісних видів флори та фауни; захист ареалів, що мають важливе значення для ЄС, які перебувають під загрозою знищення на місцевому й регіональному рівнях та є заповідними біогеографічними місцями Європи; збереження окремих видів рідкісних рослин і тварин за межами Європи. Регулюється цей напрям політики такими директи-

вами: Директива 79/409/ЄЕС щодо збереження диких птахів; Директива 92/43/ЄЕС щодо збереження ареалів, а також дикої фауни та флори; Директива 83/129/ЄЕС, що стосується ввезення в країни – члени ЄС шкіри тюленів і продуктів, вироблених із неї; Директива 1999/22/ЄС щодо утримання диких тварин у зоопарках [4].

Питання захисту навколишнього середовища неодноразово розглядалися на засіданнях Європейської ради протягом 2011 р. Так, під час відповідного засідання, що відбулося 25 січня 2011 р. в Брюсселі, Європейська рада відзначила успішність результатів Кліматичної конференції в Канкуні. На конференції вперше в історії кліматичні домовленості охопили країни, які відповідають за 80 % світових викидів парникових газів, уключно зі США та Китаєм, а також офіційно зафіксовано необхідність недопущення підняття середнього рівня температури на планеті на понад 2°C [11].

8 березня 2011 р. у Брюсселі Співтовариством розроблено Стратегію переходу до низьковуглецевої економіки у 2050 р. Єврокомісар із питань клімату Конні Гедегард упевнена, що перехід до конкурентоспроможної економіки з низьким рівнем вуглецю потрібно розпочати якнайшвидше. За допомогою нової стратегії планується зменшити до 2050 р. викиди парникових газів на 80–95 %, порівняно з об'ємами 1990 р. [3]. 30 листопада 2011 р. у Брюсселі розглянуто питання боротьби зі зміною клімату. Зокрема, погоджено стратегію ЄС під час Кліматичного саміту в Дурбані.

Крім того, Європейський Союз бере активну участь у міжнародному процесі боротьби зі зміною клімату. Це знаходить своє відображення в ратифікації Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та підписанні Кіотського протоколу до неї, участі в міжнародних конференціях, робочих групах та зустрічах із цих питань. Європейське Співтовариство ратифікувало Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату від 21 грудня 1993 р., яка набрала чинності 21 березня 1994 р. Як сторона Конвенції, Європейське Співтовариство бере на себе зобов'язання розробляти політику й уживати заходів для зменшення викидів парникових газів.

Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату прийнято в 1997 р. Розвинуті країни взяли на себе зобов'язання зменшити свої спільні викиди шести основних парникових газів принаймні на 5 %. Європейський Союз ратифікував Кіотський протокол у травні 2002 р. і зобов'язався зменшити викиди на 8 %, як Союз у цілому, розділяючи квоти між державами-членами. Країни мають певну свободу дій у визначенні заходів, спрямованих на зменшення викидів. Зокрема, встановлено режим «торгівлі квотами», що дає змогу розвинутим країнам купувати та продавати квоти.

Порівняно із 1990 р., країнам – членам ЄС – удалося знизити викиди парникових газів станом на 2009 р. на 11,3 %. Стійке зменшення викидів спостерігалось протягом 2003–2009 рр. і досягло 3765 млн т еквівалента CO₂ у 2009 р. (табл. 1) Найбільше скорочення викидів парникових газів досягнуто в таких країнах, як Німеччина та Великобританія [12].

Таблиця 1

Викиди парникових газів (еквівалента CO₂) країнами ЄС*

Рік	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Обсяги викидів CO ₂ (млн т)	4396	4150	4111	4189	4164	4249	4262	4241	4237	4185	4092	3765

* Складено автором

Європейський Союз залишається вірним досягненню своїх цілей Кіотського протоколу зі скорочення викидів парникових газів попри збільшення самих викидів на 2,4 % у 2010 р, відповідно до перших оцінок Європейського агентства навколишнього середовища [12]. ЄС планує знизити викиди парникових газів на 20 % до 2020 р. і на 80 % – до 2050 р.

На кліматичному саміті в Дурбані (ПАР), що проходив у листопаді–грудні 2011 р., ЄС виступив із пропозицією продовжити термін дії першого періоду зобов'язань за Кіотським протоколом до 2018 р., щоб зберегти його проектні механізми. Перший період зобов'язань розвинутих країн зі скорочення викидів парникових газів за протоколом закінчується у 2012 р.

По закінченню саміту схвалено так звану «дорожню карту», згідно з якою планується укладення Пакту в справі клімату 2015 р. Домовленість має охопити всі держави – емітенти найбільших обсягів

парникових газів. Договір має бути уведений у дію у 2020 р., а його завдання – обмежити викиди газів, які можуть впливати на потепління клімату. На саміті вирішено розширити Кіотський протокол і створити Фонд допомоги найубогішим державам у боротьбі проти глобального потепління [9].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Оскільки екологічні фактори безпеки набувають усе більшої вагомості, екологічна політика стає невід’ємною складовою частиною загального політичного курсу країн світу, у тому числі й країн ЄС. Екологічна політика Європейського Союзу реалізується через імплементацію Програм дій у сфері охорони навколишнього середовища та Директив щодо навколишнього середовища. Основи екологічної політики Співтовариства закладені в установчих документах, інтегровані в нормативно-правові акти, що діють у всіх сферах політики ЄС. Аналіз політики Європейського Союзу у сфері екологічної безпеки показав, що Співтовариство бере активну участь у міжнародній боротьбі зі зміною клімату та розв’язанні інших екологічних проблем.

Тому в перспективі доцільно продовжити дослідження екологічної політики ЄС у сфері захисту навколишнього середовища, у т. ч. щодо подолання забруднення повітря й води, боротьби з промисловими відходами та утилізації відходів.

Список використаної літератури

1. Дзяд О. В. Спільні політики Європейського Союзу та їх значення для України / О. В. Дзяд, О. М. Рудік. – К. : [б. в.], 2009. – 666 с.
2. Договір про Європейський Союз [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_029/page.
3. Єврокомісія представила Стратегію переходу до низьковуглецевої економіки у 2050 році (09/03/2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2011/2011_03_09_4_ukr.htm.
4. Європейська інтеграція : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [С. В. Федонюк та ін.] ; за ред. С. В. Федонюка, Й. В. Лажніка. – Вид 2-е, переробл. й доповн. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – 760 с.
5. Європейське агентство з охорони навколишнього природного середовища Council Regulation (EEC) No 1210/90 of 7 May 1990 on the establishment of the European Environment Agency and the European Environment Information and Observation Network [Electronic resource]. – Access mode :: http://www.eea.europa.eu/publications#c9=all&c14=&c12=&c7=en&b_start=0.
6. Єдиний європейський акт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_028.
7. Микієвич М.М. Європейське право навколишнього середовища / М. М. Микієвич, Н. І. Андрусевич, Т. О. Будякова. – Л. : [б. в.], 2004. – 256 с.
8. Ніщський договір про внесення змін та доповнень до Договору про Європейський Союз, Договорів про заснування Європейських Співтовариств та деяких пов’язаних з ними актів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_261.
9. У Дурбані закінчився кліматичний саміт ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/82237>.
10. Шестая программа действий Европейского Сообщества в области окружающей среды [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://eulaw.edu/ru/publications/6prog.html>.
11. European Council 16–17 December 2010. Conclusions [Electronic resource]. – Access mode : http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/118578.pdf.
12. Greenhouse gas emissions in Europe: a retrospective trend analysis for the period 1990-2008 [Electronic resource]. – Access mode : <http://dataservice.eea.europa.eu/PivotApp/pivot.aspx?pivotid=475>.
13. Treaty establishing the European Economic Community [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.cvce.eu/viewer/-/content/cca6ba28-0bf3-4ce6-8a76-6b0b3252696e/en;jsessionid=F37850F73DA6D76B77E5C781B7E2737E>
14. Treaty of Amsterdam [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.eurotreaties.com/amsterdamtreaty.pdf>.
15. Treaty of Lisbon Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/cg00014.en07.pdf>.

Статтю подано до редколегії
17.07.2012 р.